

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра спорту і спортивних ігор

Дипломна робота (проект)
магістра

з теми: «СПОРТИВНА ОРІЄНТАЦІЯ ТА ВІДБІР ДІВЧАТОК 7-9 РОКІВ ДЛЯ
ЗАНЯТЬ ДЗЮДО В ДЮСШ»

Виконав: студент 2 курсу,
групи FKSb1-M17
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
Марчук Ярослав Анатолійович
Керівник: Гуска М. Б, кандидат наук з фізичного
виховання та спорту, доцент
Рецензент: Чистякова М. О, кандидат наук з
фізичного виховання та спорту, старший викладач

Кам'янець-Подільський – 2020 року

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ВІДБІР І ОРІЄНТАЦІЯ СПОРТСМЕНІВ У СИСТЕМІ БАГАТОРІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	9
1.1 Відбір, орієнтація, здібності, обдарованість їх загальна характеристика.....	9
1.2. Критерії визначення спортивної придатності	15
1.3. Фізіологічно-генетичні особливості спортивного відбору людини.....	21
1.4. Найважливіші особливості морфологічних характеристик у дівчат, які займаються дзюдо.....	28
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	37
2.1 Методи дослідження.....	37
2.2 Організація дослідження.....	40
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ СПОРТИВНОГО ВІДБОРУ.....	43
3.1. Система відбору в сучасних умовах	43
3.2. Випробування на фізичні якості	49
3.3. Організація, зміст та обговорення результатів педагогічного експерименту	52
3.4. Характеристика етапів спортивного відбору	55
РОЗДІЛ 4. ОСОБЛИВОСТІ ВІДБОРУ ТА ОРІЄНТАЦІЇ ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ ДЗЮДО НА ЕТАПАХ БАГАТОРІЧНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	57
4.1 Відбір і орієнтація спортсменів у процесі багаторічного вдосконалення.....	57
4.2 Найважливіші функціональні характеристики розвитку фізичних якостей.....	64
4.3 Особливості адаптації жіночого організму до напруженої фізичної (спортивної) діяльності.....	73

ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ДЮСШ –	дитячо юнацька спортивна школа
ЖЄЛ –	життєва ємність легень
ЗЦТ –	загальний центр тіла
МЦ –	менструальний цикл
Н –	коефіцієнт успадкованості
НТЗ –	навчально-тренувальні заняття
СДЮШОР –	спортивна дитячо юнацька школа олімпійського резерву
ФСТ –	фізкультурно спортивне товариство
ШВСМ –	школа вищої спортивної майстерності

ВСТУП

Актуальність теми. Стрімкий розвиток спортивного руху впливає на систематичне зростання рекордів і результатів у різних видах спорту, що обумовлює пошук найбільш талановитих спортсменів і формування раціональних шляхів досягнення ними високих результатів. Відомо, що підготовка спортсменів високого класу часто здійснюється на рівні граничних фізичних і психічних навантажень, що потребує поглиблення наукових уявлень про необхідність врахування індивідуальних особливостей спортсмена.

У сучасному суспільстві все частіше ставиться на порядку денному проблема ефективного використання потенціалу людських здібностей. Сучасний спорт характеризується різким підвищенням рівня спортивних досягнень. Цілеспрямована багаторічна підготовка і виховання спортсменів високого класу – це складний процес, якість якого визначається цілим рядом факторів. Один з таких факторів – відбір обдарованих дітей та підлітків, їх спортивна орієнтація.

Спортивний відбір й орієнтація підготовки спортсменів посідає важливе місце в системі підготовки спортсменів вищої кваліфікації. Спортивний відбір й орієнтація не є одномоментною подією спортивного вдосконалення в безперервному процесі багаторічної підготовки спортсмена (В. М. Платонов, 2015; Л. В. Волков, 2005) [10, с.28; 49, с. 102]. На нашу думку, особливий інтерес, із теоретичної та практичної точки зору, представляють праці В. А. Сальникова, Л. А. Семенова, В. П. Філіна, присвячені пошуку юних талантів у дитячому та юнацькому спорті [14, с. 13; 57, с. 32.; 64].

Значна кількість робіт вітчизняних і зарубіжних учених присвячена проблемі теорії та методики спортивного відбору та спортивної орієнтації (Б. А. Ашмарин, Ю. А. Виноградов, В. П. Губа, В. Б. Шварц та ін.). Однак, спеціалісти вважають, що проблема відбору та спортивної орієнтації все ще знаходиться в стадії емпіричного пошуку [24, с. 104; 75, с. 67-69; 82, с. 55-60].

На жаль, в наш час у спортивній практиці ще не сформувалася чітка система відбору учнів для занять в ДЮСШ.

Відсутність об'єктивних критеріїв відбору часто змушує тренерів ДЮСШ звертатися до інтуїції (власного досвіду), що у наслідку приводить до розчарування дітей, втрати віри в свої сили, здібності.

Проблема відбору дівчат для занять спортивною боротьбою в ДЮСШ у наш час набуває все більшої актуальності. Сучасний борець повинен на високому рівні володіти всім арсеналом технічних прийомів, бути всебічно фізично і психічно підготовленим для досягнення поставленої мети – перемоги над конкретним суперником.

Актуальність питання відбору очевидна, разом з тим, аналіз літературних джерел, результатів досліджень, що проводилися раніше, бесід з тренерами ДЮСШ і провідними спортсменами, вивчення документів планування і обліку навчально-тренувальних занять вказує на те, що питанням відбору приділяється увага в недостатній мірі.

Вибір учнем виду спорту шляхом «спроб і помилок», хоч і приводить до успіху, в цілому – мало ефективний і в наслідку спричиняє до плинності в ДЮСШ, що негативно впливає на ефективність навчально-тренувальних занять.

Спортивний відбір і орієнтація – практично безперервний процес, який обіймає собою всю багаторічну підготовку спортсмена. Це обумовлено неможливістю чіткого вияву здібностей на окремому етапі вікового розвитку або багаторічної підготовки, складним характером взаємовідносин між спадковими факторами, які проявляються у вигляді задатків, і набутими, які є наслідком спеціально організованого тренування. Справжні здібності можуть бути виявленими лише в процесі навчання і виховання.

Завдання відбору та орієнтації на різних етапах різні. Якщо на першому етапі важливо перш за все визначити доцільність занять обраним видом спорту, то на наступних етапах коло завдань значно розширюється: орієнтація спортсмена на спеціалізацію у конкретних номерах програми, відбір у збірні команди тощо.

Як у будь-якому процесі для управління системою відбору необхідне спостереження його динаміки і застосування відповідних засобів корекції. На сьогодні ця проблема вимагає більш гнучкої науково обґрунтованої системи відбору, орієнтації, управління та контролю в багаторічній підготовці спортсменів. Це зумовлено тим, що високий рівень організаційно-методичної роботи з дітьми на етапі початкової підготовки значною мірою визначає спортивний успіх в обраному виді діяльності. Це і зумовило вибір теми: «Спортивна орієнтація та відбір дівчаток 7-9 років для занять дзюдо в ДЮСШ»

Об'єкт дослідження – система відбору дівчаток 7-9 років для занять дзюдо.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні, соціальні та медико-біологічні фактори відбору дітей для занять дзюдо

Мета дослідження – узагальнити накопичений досвід орієнтації і відбору дівчат для занять дзюдо в ДЮСШ.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати науково-методичну літературу та нормативно-правові документи, що визначають стан спортивного відбору й орієнтації дівчаток до занять дзюдо.

2. Визначити сучасні підходи до встановлення довгострокових критеріїв відбору та орієнтації дітей 7-9 років для придатності до занять дзюдо.

3. Визначити критерії оцінки рівня фізичного розвитку, фізичної підготовленості та фізичного стану дівчаток віком 7-9 років.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано методи: теоретичних і практичних досліджень у сфері фізичного виховання і спорту; аналіз і узагальнення матеріалів науково-методичної літератури та нормативно-правових документів, що відображають сучасний стан спортивного відбору в Україні; соціологічні методи, спрямовані на визначення соціально-педагогічних передумов впровадження системи відбору дітей для занять дзюдо; експертного оцінювання виконання тестових завдань і вправ юними дзюдоїстками; педагогічне спостереження, педагогічне тестування, педагогічний

експеримент з визначенням рівня фізичної підготовленості дівчаток 7-9 років; медико-біологічні методи дослідження; методи математичної статистики.

Наукова новизна. В даній роботі зроблена спроба шляхом аналізу літературних джерел, бесід з видатними спортсменами (членами збірної команди України), тренерами ДЮСШ узагальнити накопичений досвід орієнтації і відбору учнів в ДЮСШ на основі комплексного підходу і з врахуванням багатьох факторів, а також обґрунтовано педагогічні та організаційні умови підвищення ефективності спортивного відбору й орієнтації юних дзюдоїсток.

Практичне значення дипломної роботи полягає в тому, що зроблені висновки дозволять оптимізувати процес орієнтації і відбору учнів для навчально-тренувальних занять зі спортивної боротьби, сприятимуть зниженню плинності, розвитку спортивних інтересів і мотивів.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на звітній науковій конференції студентів, магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (м. Кам'янець-Подільський 25 квітня 2018 року). Опубліковані у збірнику матеріалів наукових досліджень студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Факультет фізичної культури).

Структура роботи. Роботу викладено на 87 сторінках, з яких 79 основного тексту, що містить 9 таблиць і 6 рисунків. Дипломна робота складається з переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку 84 використаних літературних джерел.

ВИСНОВКИ

В результаті аналізу літературних джерел, документів планування, узагальнення досвіду передових тренерів України та проведеного педагогічного експерименту ми прийшли до таких висновків:

Мета проведення занять в ДЮСШ полягає в залученні дітей до систематичних занять спортом, вихованні висококваліфікованих спортсменів, забезпеченні всебічного фізичного розвитку, підготовці громадського активу для колективів ДЮСШ фізичної культури, сприянні оволодінню різнобічними теоретичними знаннями з метою формування в них потреби до здорового способу життя.

Змагальна діяльність дзюдоїстів це керована свідомістю фізична та психічна активність, спрямована за допомогою техніко-тактичних дій на досягнення запланованої мети в специфічних умовах протиборства суперника та при дотриманні встановлених правил змагань.

Спортивна боротьба – це атлетичний з нестандартною і динамічною роботою перемінної потужності вид єдиноборств, що ставить високі вимоги до рухових і функціональних можливостей організму.

Початковий відбір у дзюдо становить собою комплекс заходів щодо виявлення дітей, які володіють високим рівнем здібностей до змагальної діяльності.

Цілеспрямована агітація та пропаганда помітно впливає на ефективність усього процесу відбору, а тому повинна перебувати у сфері підвищеної уваги всіх зацікавлених: тренерів, вчителів фізичного виховання, батьків, педагогічних колективів тощо.

Найбільш інформативним на етапі попередньої підготовки у дівчат є педагогічний критерій. Якщо ж розглядати в комплексі прогностичну значущість в оцінці спортивних здібностей саме біологічного фактору, то слід відмітити, що він найвищий на попередньому етапі. Що стосується особливостей

соматичного розвитку, то їх прогностична значущість досить таки висока на всіх етапах спортивного тренування.

Враховуючи особливості адаптації жіночого організму до напруженої фізичної спортивної діяльності, слід так будувати тренувальний мезоцикл, щоб у кожної спортсменки “розвантажувальна” неділя збігалась з тими днями, коли фізична працездатність знаходиться на відносно низькому рівні.

Аналіз результатів педагогічного експерименту дає змогу зробити висновок, при проведенні початкового відбору більш інформативними (в плані прогнозування спортивних досягнень) є показники темпів приросту рухових здібностей, ніж їх рівень розвитку на даний час що підтверджує необхідність використання тестових методів для оптимізації початкового спортивного відбору.

Визначення спортивної придатності юних спортсменів – складний процес всебічного аналізу різних сторін фізичної підготовленості, морфо-функціональних, психологічних особливостей дітей, підлітків, юнаків і дівчат. Це відносно тривалий процес, що може бути ефективний лише в тому випадку, якщо на всіх етапах багаторічної підготовки юного спортсмена забезпечена комплексна методика оцінки його особистості, що припускає використання педагогічних, медико-біологічних, психологічних і соціологічних методів дослідження.

Стрімке зростання результатів і рекордів сучасного спорту вимагають від спортсмена реалізації не тільки максимальних можливостей, але й використання власних резервів організму. До останніх фахівці відносять функціональну асиметрію, визначення і врахування якої в практиці спортивного відбору здатні істотно підвищити його ефективність у виборі найбільш талановитих спортсменів та оптимізувати процес їхньої спортивної орієнтації. Функціональна асиметрія становить основу індивідуальності рухової діяльності та регламентує вікові особливості її організації, що обумовлює необхідність її вивчення в процесі спортивного відбору та орієнтації підготовки, починаючи з початкових етапів багаторічного вдосконалення.

Борці – мають атлетичну будову тіла з перевагою екто- і мезо- морфного компоненту.

Спортивна обдарованість розглядається як поєднання завдатків, сприяючих максимальному розвитку рухових, фізичних і психічних здібностей для високих досягнень в спорті. Залежно від виду спорту значущість цих здібностей може змінюватися.

Спортивний результат в багатьох видах спорту визначається якістю виконання вправ, які вимагають високого рівня розвитку координації рухів, м'язової чутливості, просторового орієнтування і інших властивостей, що забезпечують високий рівень розвитку рухових здібностей.

Особливе значення в боротьбі, фехтуванні, боксі і спортивних іграх має така якість, як швидкість рухових реакцій, яка в основному йде за рахунок скорочення латентного періоду реакції. Добре підготовлений спортсмен зводить до мінімуму час на розрізнення, пізнавання і особливо на вибір рухів за рахунок вироблення відповідного динамічного стереотипу. Досвідчений спортсмен миттєво зреагує на самі непомітні деколи сигнали з боку супротивника, що мимоволі видав свої задуми, використовує дуже невеликий відрізок часу на те, щоб оцінити обстановку і ухвалити рішення.

На початковому етапі спортивної підготовки дітей і підлітків загальну спортивну обдарованість можна визначати методами тестування рухових і фізичних здібностей, педагогічного спостереження, опиту, анкетування для оцінки соматичного розвитку і емоційної стійкості. Надалі, на етапі поглибленої спортивної підготовки (спеціалізації), здійснюються диференціація і вибір спортивної спеціалізації з урахуванням оцінки особливостей соматичного і психофізіологічного розвитку, а також рівня розвитку фізичних і рухових здібностей. Ці особливості і визначають структуру спеціальної спортивної обдарованості.

Отже з метою досягнення високої ефективності в ранньому спортивному відборі і виявлення у юних спортсменів обдарованості до обраного виду спорту, необхідне багатогранне і всебічне вивчення таких характеристик і параметрів

юних спортсменів, які повністю відбивають їхні морфофункціональні, біомеханічні, медичні і психологічні особливості, а також їх відповідність у юного спортсмена обраному виду спорту, а якісний спортивний відбір забезпечує виявлення і відбір обдарованих, здатних до спорту дітей у ранньому віці. Що дозволяє більш «прицільно» тренувати юних спортсменів і з урахуванням спадковості, та впливу навколишнього середовища спеціалізувати спортсменів з метою досягнення високих спортивних результатів та реалізації потенціалу людських здібностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананченко К. В. Основные направления совершенствования технической подготовки борцов дзюдо высокого класса. Фізична культура, спорт та здоров'я: III міжнар. наук. конф. студентів та аспірантів. Харків: ХДІФК, 2001. С. 70-71.
2. Арзютов Г. Н. Многолетняя подготовка в спортивных единоборствах. Київ: НПУ имени М. П. Драгоманова, 1999. 410 с.
3. Бердичевская Е. М. Функциональная межполушарная асимметрия и спорт II Хрестоматия «Функциональная межполушарная асимметрия» кол. монографія; Медико-биологическое отделение РАМН. Москва: Науч. мир, 2004. С. 636-671.
4. Болобан В. Н. Элементы теории и практики спортивной ориентации, отбора и комплектований группы в спортивной акробатике. Педагогика, психология и мед.-биол. пробл. физ. воспитания и спорта. 2009. № 2. С. 21-32.
5. Бубнов Ю. И. Генетические маркеры и предрасположенность человека к заболеваниям сердечно-сосудистой системы: Тез. 4-го Всесоюз. симпоз. (28-30 июня 1988 г.). Хмельницкий, 1988, С. 170-180.
6. Бунак В. В., Род Ното, его возникновение и последующая эволюция. Москва: наука, 1980. 327 с.
7. Бриль М. С. Отбор в спортивных играх. Москва Физкультура и спорт, 1980. 127 с.
8. Букреева Д. П., Косилов С. А., Тамбиева А. П. Возрастные особенности циклических движений детей и подростков. Москва: Педагогика, 1975. 159 с.
9. Волков В. М. Спортивный отбор. Москва: Физкультура и спорт, 1983. 176 с.
10. Волков Л. В. Теория спортивного отбора: способности, одаренность, талант. Київ Вежа, 1997, 128 с.
11. Волков Л. В. Теория и методика детского и юношеского спорта: учеб. [для студ. и препод. вузов физ. восп. и спорта] Киев: Олимпийская литература, 2002. 294 с.

12. Волков Л. В. Теория спортивного отбора: способности, одаренность, талант. Киев: Олимпийская литература, 1997. 128 с
13. Волков Л.В. Теория и методика детского и юношеского спорта. Москва: Олимпийская литература, 2002. 296 с.
14. Волков В. М., Филин В. П. Спортивный отбор. Москва: Физкультура и спорт, 1986. 192 с.
15. Воронова В. І. Психологія спорту: навч. посібник. Київ: Олімпійська література, 2007. 298 с.
16. Вайцеховський С. М. Книга тренера. Москва: Фізкультура і спорт, 2000. 278 с.
17. Верхошанський Ю. В. Основы специальной физической подготовки спортсменов. Москва: Физкультура и спорт, 2002. 331 с.
18. Верхошанский Ю. В. Основы специальной силовой подготовки в спорте – 3-е изд. Москва: Советский спорт, 2013. 216 с
19. Гуска М. Б., Арзютов Г. М. Багаторічна підготовка у сучасному спорті. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини, присвячений 60-й річниці від дня створення факультету фізичної культури. Кам'янець-Подільський, 2009. Вип. 2. С. 10-14.
20. Гоигорцевич Н. С. Межполушарные функциональные асимметрии мозга. Современный олимпийский спорт и спорт для всех. Минск, 2007. Ч. 3. С. 314-315.
21. Гарсаллах Набиль. Критерии первичного отбора юных спортсменов в футболе и прогнозирование их перспективности. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту зб.наук.праць за редакцією проф. Єрмакова С.С. Харків: ХДАДМ (ХХІІІ), 2005. №1. С. 58-62.
22. Гриньків М. Я., Баранецький Я. Я. Спортивна морфологія (з основами вікової морфології): Навч. посібн. Львів: НВФ «Українські технології», 2006. 124 с.

23. Губа В. П. Морфобиомеханические исследования в спорте. Москва: СпортАкадемПресс, 2000. 120 с.
24. Губа В. П. Основы распознавания раннего спортивного таланта : учеб. Пособие. Москва: Terra-Спорт, 2003. 208 с.
25. Губа В. П. Теория и практика спортивного отбора и ранней ориентации в виде спорта: Монография. Москва: Советский спорт, 2008. 304 с.
26. Зеліченко В. Б. Легка атлетика: критерії відбору. Москва: Terra-Спорт, 2000. 240 с.
27. Зімкіна Н. В. Фізіологія людини. Москва: Фізкультура і спорт, 2001. 496 с.
28. Зотова Ф. Р., Мутаева І. Ш., Павлов В. В. Спортивний відбір і орієнтація. Набережні Челни: Кам ДІФКУ, 2002. 141 с.
29. Іллівна В. І. Фізична культура студента. Москва: Гардаріки, 2002. 448 с.
30. Корягіна Ю. В. Фізіологія силових видів спорту: навчальний посібник. Омськ: СіБГУФК, 2003. 60 с.
31. Кудрявцев В. Г. Спорт: події і долі / прогноз успішності / 2001. 367 с.
32. Кузнецов В. В. Про проблему відбору. Проблеми відбору юних спортсменів. Москва: Наука, 2000. С. 4-10.
33. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання. Методика фізичного виховання різних груп населення. Київ: Олімпійська література, Т. 2., 2008. 2008. С. 89.
34. Лоза Т. О. оптимизация процесса обучения двигательным действиям в связи со специфическими особенностями женского организма: автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. пед. наук.: 13.00.04 «Теория и методика физического воспитания и спортивной тренировки» (включая методику лечебной физкультуры). Киев., 1981. 23 с.
35. Лук'яненко В. П. Фізична культура: основа знань. Москва: Радянський спорт, 2005. 224 с.
36. Мазур В. Й., Гуска М. Б. Спортивна боротьба. Методичні рекомендації до виконання практичних і самостійних занять з дисципліни «Спортивна боротьба

з методикою викладання» (для студентів факультету фізичної культури). Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. 148 с.

37. Максименко А. М. Основи теорії та методики фізичної культури. Москва, 1999.

38. Матвеев Л. П. Теорія і методика фізичної культури: Учеб.для ін-тів фіз.культ. Москва, 1991.

39. Матвеев Л. П. Основи загальної теорії спорту системи підготовки спортсменів. Київ: Олімпійська література, 1999.

40. Москвич В. А. Леворукость в спорте высших достижений. II Спорт, психолог. 2010. № 2. С. 25-29.

41. Москвина Н. В. Психофизиология индивидуальных различий в спорте высших достижений. Спорт, психолог. 2011. № 1(22). С. 72-76.

42. Матвеев Л. П. Основи загальної теорії спорту та системи підготовки спортсменів. Київ: Олімпійська література, 2007. 238 с.

43. Никитюк Б. А., Коган Б. І. Адаптація скелета спортсменів. Київ: Здоров'я, 2003. 128 с.

44. Нестерова Т. В., Українець А. В. Методы психофизиологического тестирования при отборе спортсменок в команды для участия в соревнованиях по художественной гимнастике. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту зб. наук. праць за редакцією проф. Єрмакова С.С. Харків: ХДАДМ (ХХІІ), 2005. №17. С. 73-80.

45. Озолін Н. Г. Молодому колезі Москва: Фізкультура і спорт, 2000. 159 с.

46. Олійник Р. В. Прогноз схильності до значного розвитку психомоторних здібностей людини за генетичними маркерами груп крові АВ0. Теорія та методика фізичного виховання. 2010. № 5. С. 13-18.

47. Олійник Р. В. Вплив спадкових і середовищних факторів щодо прогностичної значимості особливостей розподілу жирового компоненту тіла в системі спортивного відбору. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Чернігів: ЧНГУ ім. Т.Г.Шевченка, 2014. Вип. 118. Т.І, С. 252-256. (Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт).

48. Основы теории та методики фізичної культури: пос. для техн. фіз. культ. під ред. А. А. Гужаловского. Москва: фізкультура і спорт, 1986. 352 с.

49. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учеб. Киев: Олимпийская литература, 2004. 808 с.

50. Платонов В. Н. Переодизация спортивной тренировки: Общая теория и ее практическое применение. Киев: Олимп. лит., 2013. 624 с.

51. Платонов В. М. Фізична підготовка спортсмена. Навчальний посібник. Київ: Олімпійська література, 2005. 320 с.

52. Платонов В. Н. Адаптация в спорте. Київ: Здоров'я, 1986. 216 с.

53. Пістун А. І. Спортивна боротьба. Навчальний посібник. Львів: «Тріада плюс», 2008. 864 с.

54. Проблема спортивной одаренности и отбор в спорте: направление и методология исследований. Зацюрский В. М., Булгакова Н. Ж., Рагимов Р. М., Сергиенко Л. П. Теория и практика физической культуры. 1973. № 7. С. 54-66.

55. Радченко Л. А. Комплексная система оценки двигательных возможностей фехтовальщиков в процессе многолетнего отбора: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. наук по физ. воспитанию и спорту: спец. 24.00.01; НУФВСУ. Киев, 2004. 20 с.

56. Селуянов В. Н. Определение одаренности и поиск талантов в спорте. Москва: СпортАкадемПресс, 2000. 112 с.

57. Семенов Л. А. Определение спортивной пригодности детей и подростков: Биологические и психолого-педагогические аспекты: учеб.-метод. пособие. Москва: Советский спорт, 2005. 142 с.

58. Сергиенко Л. П. Основы спортивной генетики: Учебное пособие. Київ: Вища школа, 2004. 631 с.

59. Сергиенко Л. П. Морфология руки как генетический маркер диагностики развития способности человека. Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. 2005. № 8, С. 58-62.

60. Сергієнко Л. П. Спортивна генетика: Підручник для студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту. Тернопіль; Навчальна книга. Богдан, 2009. 944 с.

61. Сергієнко Л. П. Спортивний відбір: теорія та практика. У 2 кн. Книга 1. Теоретичні основи спортивного відбору: Підручник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2009. 672 с.

62. Солопчук М. С., Федірко А. О. Основи науково-методичної діяльності у галузі фізичної культури і спорту: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: П.П., О. А. Буйницький, 2006. 224 с. Бібліогр.: с. 199.

63. Сологуб Е. Б., Таймазов В. А. Спортивная генетика: учеб. пособие Москва: Терра-Спорт, 2000. 124 с.

64. Сальников В. А. Спортивна діяльність та здібності. ТіМПФК. 2001. № 10. 24-26 с.

65. Селуянов В. М., Шестаков М. П., Космина І. П. Основи науково-методичної діяльності у фізичній культурі: навчальний посібник для студентів вузів фізичної культури. Москва: СпортАкадеміяПресс, 2001. 184 с.

66. Семенов Л. А. Визначення спортивної придатності дітей та підлітків. Москва: Радянський спорт, 2005. 142 с.

67. Сирис П. З., Гайдарска П. М., Рачев. К. І. Відбір та прогнозування здібностей у легкій атлетиці. Москва: Фізкультура і спорт, 2001. 103 с.

68. Солодков А.С., Сологуб Е. Б. Фізіологія людини. Спортивна. Вікова: підручник для вищих навчальних закладів фізичної культури. Москва: Терра-Спорт, Олімпія Прес, 2001. 520 с.

69. Таймазов В. А. Значение функциональной асимметрии как генетического маркера спортивных способностей. Учен. зап. 2006. № 22. С. 74-82.

70. Талагі Є. Енциклопедія фізичних вправ. Москва: Фізкультура і спорт, 2002. 412 с.

71. Трістан В. Г., Корягіна Ю. В. Фізіологічні основи фізичної культури і спорту. Частина 1: навчальний посібник. Омськ: СПбГАФК, 2001. С. 38-75.

72. Теорія і методика фізичного виховання том 1. Под ред. Т. Ю. Круцевич. Київ: Олімпійська література, 2003. 424 с.

73. Теорія і методика фізичної культури. За ред., Ю. Ф. Курамшина, В. І. Попова. СПб.: СПбГАФК ім. П. Ф. Лесгафта, 1999. 374 с.

74. Теорія й методика фізичного виховання і спорту: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. Москва: Видавничий центр "Академія", 2000. 480 с.

75. Теорія і методик фізичного виховання: учеб. для студентів фак. физ. культуры пед. ин-тов по спец. 03.03 "физ. культура". Б. А. Ашмарин, Ю. А. Виноградов, З. М. Вяткина та інших.; під ред. Б. А. Ашмарина. Москва: Просвітництво, 1990. 287 с.

76. Фомін Н. А., Вавілов Ю. М. Фізіологічні основи рухової активності. Москва: ФиС, 1991. 224 с.

77. Харлампієв А. А. Система самбо. Москва: ФАИР-ПРЕСС, 2002. 528 с.

78. Чекмарьова Н. Дермато-гліфічні маркери розвитку психомоторних здібностей чоловіків. Молода спортивна наука України: зб. наук, праць. Львів: ЛДУФК, 2008. Вип. 12. Т. 3. С. 253-258.

79. Чекмарьова Н., Олійник Р., Хаджинов В. Вплив спадкових і середовищних факторів щодо тотальних розмірів тіла як прогностичних критеріїв спортивного відбору. Спортивний вісник Придніпров'я. 2014. № 3. С. 139-144.

80. Чуприков А. П. Мир леворуких Киев.: Ин-т нейропсихиатрии, 2005. 88 с.

81. Шинкарук О. А. Отбор спортсменов и ориентация их подготовки в процессе многолетнего совершенствования (на материале олимпийских видов спорта): автореф. дис. на соискание учен. степени доктора наук по физ. воспитанию и сп.: 24.00.01. Киев, 2011. 25 с.

82. Шварц В. Б., Хрущов С. В. Медико-біологічні аспекти спортивної орієнтації і відбору. Москва: ФиС, 2001. 246 с.

83. Штефко В. Г. Возрастная остеология: учение об анатомических и гистоструктурных особенностях скелета ребенка. Москва: издательство академии пед. наук. 1947.

84. Штефко В. Г. Кто есть кто в паталогической анатомии в России. Биографический справочник. Редактор-составитель А. Н. Зубрицкий. Москва: Астрейя-центр. 2015. С. 205-208.